

# BUITEN

19<sup>E</sup> JAARGANG N<sup>O</sup>. 3.

ZATERDAG 17 JANUARI 1925.



Foto C. Steenbergh.

EEN ROTSTUIN. AAN DEN VIJVER.



Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE ANGST, DIE DOODT (3), DOOR A. M. CHISHOLM BLZ.	26
EEN ROTSTUIN, DOOR HENRI POLAK, GEÏLL. BLZ.	25, 28—29
PALEIZEN EN KASTEELN OM PARIJS, DOOR RO VAN OVEN, GEÏLLUSTREERD . . . . .	BLB. 30—33
DE LEGENDE VAN DEN TANKOEBANPRAHOE, DOOR A. W. BLZ.	33
EEN ZELDZAME BROEDER, DOOR BATO, GEÏLLUSTR. BLZ.	33—34
DOORNBURGH—DE CHAVES . . . . .	BLZ. 34
ADELBODEN, GEÏLLUSTREERD . . . . .	BLZ. 34—36
ALS DE VRIJHEID WENKT (3), DOOR H. E. KUYLMAN BLZ.	34

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

*Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.*

*De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.*

*Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.*

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.



## DE ANGST, DIE DOODT

3) door A. M. CHISHOLM.

HET verschil drong echter niet tot Miss Bloggs door. „Als een persoonlijke gunst,” smeekte zij. „Als ik alleen maar zou mogen komen en kennis maken met uw leden zou mij dit zeer aangenaam zijn,” sprak Jerry, die geen uitweg zag. „U zult een groot aantal talentvolle dames ontmoeten,” sprak nu Mr. Timmins. „Miss Bloggs heeft verzen geschreven, mooier dan ik ze ooit heb gelezen. Wat rijm en gevoel betreft, staat zij boven de meesten.” „Daar ben ik zeker van,” zei Jerry, „en — hm — zijn er nog andere dichters in uw club? De jonge dame, die heden middag bij u was, Miss Bloggs —, schrijft die ook verzen?” „Neen, Moira is niet litterair ontwikkeld,” antwoordde Miss Bloggs. „Ze is — hm — ietwat zonderling.” „De Arrans zijn allen zonderling,” zei Mr. Timmins. „Zoo?” zei Jerry. „Mag ik vragen wie de Arrans zijn?” „Zij zijn een familie, die niet meer mee telt,” beweerde Mr. Timmins. ¶ Jerry trok zijn wenkbrauwen ietwat samen. „Nu,” zei hij, „ik kan over de rest van hen niet oordeelen, maar de jonge dame in kwestie ziet er volstrekt niet uit, alsof zij „niet meer mee telt!” „Maar Wordy, ik wil niet dat je iets ten nadeele van Moira's familie zegt,” sprak Miss Bloggs. „De Arrans waren de eerste blanke kolonisten aan de baai, Mr. Ronan. Ze hebben een echt Engelsch landhuis gebouwd in de bosschen langs het strand. Moira en haar broer en een oude tante wonen daar nu. Zij zijn alles wat van de familie is overgebleven.” „Zoo!” zei Jerry en toen informeerde hij naar de Brennans. Mr. Timmins' antwoord hierop liet zien dat de heele familie bestond uit ruwe kerels. De vader, Malachi Brennan, was opzichter geweest van een houthakkerskamp tot zijn beenen door een ongelukkig toeval tusschen rollende balken werden verpletterd. De jongens bleken de schrik der omgeving te zijn, die elkander trouw hielpen, woedend werden om echte of denkbeeldige beledigingen; geen bezoekers duldden op het eiland, dat zij bewoonden en die door de fatsoenlijke burgers

van Winota gehaat werden. ¶ Toen Miss Bloggs en haar cavalier waren vertrokken, stak Jerry weer een sigaar op. Voetstappen, die naast hem stil hielden, deden hem zich in zijn stoel omdraaien. De nieuw aangekomene was een der mede-gasten uit het hotel, Murgatroyd genaamd — een magere, beenderige, glad geschoren, bejaarde man, lichtelijk gebogen als door jaren van studie. Jerry had hem trouwens als „professor” hooren aanspreken. ¶ „Stoor ik u niet?” vroeg hij. „Volstrekt niet,” antwoordde Jerry. „Ik verlangde juist naar een sigaar op.” „Weet u,” zei hij, „men kan nooit weten wanneer gij, schrijvers, bezig zijt.” „U kunt best weten wanneer ik bezig ben,” zei Jerry lachend. „Dan gebruik ik een pen of ik hamer op een machine. Als ik dat niet doe, luiert ik.” „Ik heb uw roman „Vloed” gelezen,” zei Murgatroyd. „Zou u mij willen vertellen waar u het idee ervoor vandaan gehaald hebt?” ¶ Nu was „Vloed” Jerry's laatste boek en zijn „best verkocht” werk. Het was een roman „grootte” roman, maar dramatische toestanden. Het was geen „grootte” roman, maar het was er een, dien men tot laat in den nacht bleef uitlezen. „Ik zou het u niet kunnen zeggen. Het is vanzelf gekomen. Ongetwijfeld heb ik iets gehoord of gelezen dat het idee in mij deed opkomen.” „Het boek interesseerde mij,” zei Murgatroyd. „Ik dacht dat de auteur een verhaal vertelde, dat hij had gehoord — het veel mooier navertellend en er dingen bij voegend; misschien een eik van een eikel makend, maar toch met den werkelijken eikel als kern. Sommige der gebeurtenissen maakten diepen indruk op mij. Ik bedoel voornamelijk de hoofdstukken, waarin gesproken wordt over de schipbreuk van de *Rajput*.” „Welk deel daarvan in de eerste plaats?” „Als ik mij het verhaal goed herinner, vertrok de *Rajput* uit een onbekende Oost-Indische haven, terwijl zij een avonturierster aan boord had, die een vermogen aan juweelen van een Indischen vorst had gestolen, die haar in een opwelling van verliefdheid de geheime bergplaats van deze kostbaarheden had getoond, eeuwenlang door zijn voorouders verzameld. Zij had twee medeplichtigen — mannen. Nadat zij de juweelen had bemachtigd, trachtte zij, geloof ik, de medeplichtigen den bons te geven. Tot haar grooten schrik komen zij aan boord van de *Rajput*, juist op het oogenblik dat de boot uitzeilt. Zij zijn dus medepassagiers. De aanvoerder van de twee dringt aan op verdeling van de buit. Zij weigert; hij dreigt haar. Als beschermingsmaatregel beschuldigt zij hem bij den kapitein van een voorgewende misdaad. Deze, een melodramatische zeeroover en zeewolf uit den Indischen Oceaan, die wanhopig verliefd is op haar bekoorlijkheden, laat haar beide mede-boeven in de boeien sluiten. De „*Rajput*” lijdt schipbreuk en de kapitein laat ze vrij opdat zij een kans zouden hebben hun leven te redden. Nu komt een van de meest krachtig geschreven tooneelen — ik bedoel wanneer de kapitein naar beneden is gegaan om deze mannen te bevrijden en de avonturierster, die hem is gevolgd, in tegenwoordigheid der mannen smeekt om hun dood en zichzelf als prijs daarvoor aanbiedt. Het was een zeer dramatische scène, beneden in het wrak, terwijl het water snel stijgt en de storm buiten huult; en de vrouw in het aangezicht des doods smeekt dat haar vijanden zelfs geen enkele levenskans gegeven zou worden. Was het idee van dit tooneel uw eigen fantasie?” „Absoluut.” „Dit verbaast mij. Was het niet gebaseerd op iets, dat u hadt gehoord of gelezen?” „Zooover ik weet niet. Bedoelt u dat u van een dergelijke gebeurtenis hebt gehoord?” „Volstrekt niet. Ik was alleen maar nieuwsgierig. Ik mag dus aannemen dat de overige hoofdstukken niet op de werkelijkheid berusten?” „Absoluut niet.” „Nu,” zei de professor, „dan kan ik u wel geluk wenschen met uw beeldingskracht. Het is voor een nuchtere persoon zooals ik ben, wonderbaar. Ik bezit absoluut geen fantasie. Aha, hier is onze vriend Beaumont. Wij spraken onlangs over de gebeurtenissen in deze hoofdstukken beschreven en ik moet eerlijk bekennen dat hij gelijk had. Beaumont, Mr. Ronan, is zoo vriendelijk geweest mij eenige dingen omtrent zijn „Vloed” te vertellen. De gebeurtenissen, welke wij spraken, zijn absoluut fictief, zegt hij.” „Dat zei ik je wel,” sprak Beaumont. Hij was een zware man, eenige jaren ouder dan Jerry, en zijn optreden was werkelijk soms heel verwaand. Het was zijn gewoonte eenige dagen of weken in Winota door te brengen, een tijdje weg te gaan en dan terug te komen. Hij scheen een bemiddeld man te zijn en geen zaken te doen. Men begreep vaag dat hij „in effecten” deed. Hoe dan ook, hij was heel royaal met zijn geld. ¶ „Ik weet wel dat je het

mij zei," sprak de professor ietwat sarcastisch, „maar hoe vreemd het ook klinkt, ik beschouwde dat niet als afdoende." Beaumont gromde. Jerry mocht den man niet lijden. Geuwend stond hij op. „Ik ga naar bed," sprak hij en hij liet Murgatroyd en Beaumont alleen.

#### VIERDE HOOFDSTUK.

Ongeveer vijf mijlen van Winota stapte Jerry vlug over een weinig gebruikten weg langs het strand. In het begin waren er boerderijen geweest. Deze hadden plaats gemaakt voor stukken boschland, die steeds groter werden, naarmate hij verder kwam. De laatste twee mijlen waren eenzaam geweest; de weg was beschaduwde door ahornboomen, berken en jonge pijnboomen, de opvolgers van de reusachtige, oorspronkelijke boomen, die lang geleden de hongerige zagen der fabrieken tot voedsel hadden gediend. Door de lichaamsbeweging en de warmte van den middag kreeg Jerry dorst. Hij bleef doorloopen, hopen een bron of een kreek te vinden, maar daar hij er geen zag, sloeg hij een zijweg in, nauwelijks meer dan een pad in de richting van de baai. Na vijf minuten zag hij de golf en een huis. Het was een oud gebouw van het bungalow type, lang en laag, beschaduwde door oude, knoestige appelboomen. Aan één kant was een klein tuintje. Daar waren een klein grasveld en netjes onderhouden bloemperken. Anders was er geen bebouwde grond en jonge plantjes uit het bosch waren als boompjes opgeschoten waar eenmaal een open veld was geweest. Achter het huis was een put en dat was wat Jerry zocht. Bedenkend dat hij misschien permissie moest vragen vóór hij zelfs zoo iets eenvoudigs als water nam, liep hij om den hoek van het huis heen en stond vlak voor den man, wiens overhaaste vlucht uit het postkantoor hem zoo in verbazing had gebracht. Deze zat onder een boom te lezen en tegen den stam van den boom, vlak bij zijn hand, stond een ganzenroer met dubbelen loop. Toen Jerry zoo plotseling voor hem verscheen, schrikte hij, en zijn hand werd als bij instinct uitgestoken naar het wapen. De beweging scheen geheel onwillekeurig en hield onmiddellijk op. „Neem mij niet kwalijk," zei Jerry. „Ik vrees dat ik u heb doen schrikken. Mag ik een slok water uit uw put hebben?" „Zeer zeker," antwoordde de ander, hem blijkbaar herkenkend. „Ik toonde mij wat haastig, nietwaar? Verwachtte niemand te zien. Dat is de ellende wanneer men alleen woont. Men wordt ietwat zenuwachtig." „Woont u alleen?" vroeg Jerry. „Nu, u hebt hier een beeldige woning." „Ze is niet van mij," was het antwoord. „Ze behoort aan Miss Arran." „Ik geloof dat ik den naam meer heb gehoord. De Arrans wonen hier in de buurt, nietwaar?" „Ongeveer een halve mijl verder. „Arrandale" noemen ze het oude huis." Hij ging Jerry vóór naar den put. „Het huis staat zoowat aan het einde van de baai, maar op een punt van den weg kunt u het zien. Het is het oudste ding in het heele land." Hij liet den emmer door een windas zakken en begon hem naar boven te rollen. Jerry keek over den rand. „Hoe diep moet u gaan om hier water te krijgen?" „Die put is ongeveer dertig voet diep. Er is ongeveer zes voet water in. Het beste water dat ik ooit heb geproefd." Jerry dronk en was het volkomen met hem eens. Hij bedankte den man, zei hem goeden dag en stapte weer den weg op. Een halve mijl verder zag hij bij een bocht een huis, waarvan hij begreep dat het het oude Arrangebouw moest zijn. En nog eenige honderd meter verder zag hij het duidelijker, ofschoon op grooten afstand en half verborgen door boomen. Het stond op grond, die zachtjes naar de baai afliep. Met den voorgevel naar de golf, keerde het minachtend het land en de bewoners ervan den rug toe. Groot en massief gebouwd, stond het daar, met een waardigheid, die opwoog tegen het gebrek aan sierlijkheid. Vroeger waren er waarschijnlijk op de zachte helling tusschen het huis en de baai tuinen of misschien zelfs grasvelden en bloemperken geweest. Nu was deze ruimte begroeid met ruw gras en jong kreupelhout. Schuren, stallen en verschillende bijgebouwen waren er, sommige in goeden toestand, andere geheel vervallen. Aan één zijde was een oude boomgaard met reusachtige boomen; het gras stond tot halve manshoogte ertusschen en alles was verwaarloosd. Alleen een klein stuk grond was bebouwd. Dit was blijkbaar een tuin. Overigens droeg het heele landgoed der Arrans alle teekenen van verwaarloozing. „Hemeltje, wat een sombere verblijfplaats voor een jong meisje!" dacht Jerry. „En toch moet het vroeger een prachtig landgoed geweest zijn." Schouderophalend liep hij voort, maar ongeveer een mijl verder bleef hij weer

staan en sloeg een verlangenden blik op het blauwe water van de baai, dat uitlokkend glinsterde tusschen de boomen. „Zwemmen!" dacht hij. „Dat zou ik willen en er is geen huis in den heelen omtrek te zien, Heerlijk! Ik heb in twee jaar niet gezwommen — niet echt gezwommen." De plek, die hij vond, was uitstekend voor zijn doel geschikt. Een dicht boschje sloot het af van den weg. Het strand was breed en zandig en liep schuin af naar het diepe water. Onder beschutting van een paar steenklompen op het strand trok hij zijn kleeren uit, rende over het zand, plaste snel door het ondiepe water en dook vol verrukking in zee. Een tijdje rolde en draaide hij als een speelsch amphibie in het water en zwom toen recht naar voren. Na een tijdje werd hij moe, rustte, dreef aan de oppervlakte, zonder bewuste gedachten omhoog starend, blij dat hij leefde. Toen hij langzaam naar land zwom en naar zijn kleedkamer achter de hooge steenen liep, wachtte hem daar een zeer onaangename verrassing. Zijn kleeren waren verdwenen. Jerry keek naar alle kanten om zich heen, maar hij zag niemand; hij bestudeerde den grond, maar zijn ongeoeffende blik weigerde sporen te zien. „Hei daar!" riep hij. „Weest zoo vriendelijk, jongens, en brengt mijn broek terug." Geen antwoord. Jerry ging wanhopig op een van de door de zon verwarmde steenklompen zitten, zijn knieën opgetrokken tot aan zijn kin en sloeg zijn bloote, gespierde armen er omheen. Eensklaps sprong hij van den steen naar omlaag alsof er op hem geschoten was en hurkte als een opgejaagd dier ineens. Want langs het strand was een meisje gekomen. Zij liep snel langs het harde zand bij den waterkant, met roode wangen van het loopen. Een verkleurde grijze rok liet een slanken enkel zien en een even slank voetje in een versleten tennisschoen. Jerry, die in zijn schuilplaats ineengedoken bleef zitten, herkende het meisje van het postkantoor, Moira Arran. Terwijl het meisje tegenover zijn schuilplaats kwam, bleef zij staan. Tot Jerry's afgrijzen begreep hij dat zij keek naar zijn voetstappen in het zand. Snel volgde zij de lijn der indrukken tot aan de steenen, die hem verborgen. „Ga verder!" bad Jerry zwijgend. „Ga verder meisje, goed meisje, mooi meisje! Om 's hemelswil, blijf hier niet stilstaan! Wat een nieuwsgierigheid. Het is een ondeugd, het is misdadig, het is zondig! Ik verlang geen gezelschap. Een broek verlang ik — en schoenen. O, meisje-lief, zou je niet zoo vriendelijk willen zijn om naar huis te gaan?" Als in antwoord op zijn zwijgend gebed, liep het meisje verder. Jerry uitte een zucht van verlichting. Hoe lang is het wel geleden, mijn zoon, dacht hij, dat je blootsvoets buiten hebt geloopt? Dat was ruim twintig jaar geleden en Jerry kreunde bij het vooruitzicht. Wat stond er anders op? Hij kon niet naar Winota terug zwemmen. Dat was buiten kwestie. Hij moest wel loopen. „Op den weg ben ik veilig genoeg," gromde hij inwendig. „Het ziet er niet uit alsof die veel gebruikt wordt. Maar als ik bij een boerderij kwam, zouden de honden mij levend verscheuren. Het Arranhuis is taboe. Dat is trouwens iedere plaats waar een vrouw naar buiten zou kunnen komen." Eensklaps kreeg hij een goeden inval. „Die ouwe snoeshaan waar ik het water heb gedronken. Hij woont alleen! Hij zal mij waarschijnlijk wel een pak kleeren geven. Maar, wat drommel! Ik kan niet op weg gaan voor het donker wordt. Ik mocht eens iemand ontmoeten." Hij ging aan de zonzijde van de rots zitten om op de duisternis te wachten en betreurde het verlies van zijn pijp en tabak. Zij hadden hem kunnen helpen den tijd te dooden. De achtermiddag verliep; de zon dook achter de zandbanken en liet een rood spoor op het water achter. De schemering scheen van het strand weg te kruipen, maar een volle maan scheen hoog aan een onbewolken hemel. Het was tijd om zich op weg te begeven. Jerry volgde een poosje de kustlijn, maar zoodra hij het strand verliet en zijn weg begon te zoeken tusschen de duisternis onder de boomen, vielen muskieten op hem aan. Zij stegen in zwermen op uit het lage kreupelhout en staken bij dozijnen tegelijk hun venijnige, naaldscherpe snuiten in zijn onbeschermd vleesch. Hij brak een tak van een jongen ahornboom en sloeg ze met kracht van zich af, van zijn rug, van zijn beenen, en door aanhoudend wuiven verkreeg hij betrekkelijke veiligheid. Hij stapte uit de schaduw van het geboomte op den weg, recht tegenover een voetganger, die bij het zien van zijn verschijning bleef staan met oogen, die letterlijk uit zijn hoofd puilden. De wandelaar was een kleine man, gebogen door jaren van hard werken, met een gerimpeld, verdord gezicht en witte bakkebaarden.

(Wordt vervolgd).



Foto C. Steenbergh.

EEN ROTSTUIN. OM DEN VIJVER.

## EEN ROTSTUIN.

ONLANGS verscheen in dit weekblad een artikel, dat een modern landhuis beschreef. Het gaf een volledig beeld van het statige huis, de fraaie interieurs, de prachtige meubels, oude en nieuwe, de inrichting en versiering. Het was verlicht met mooie afbeeldingen van een en ander, óók van den tuin, met koepel, vijver, pergola enz. Doch geheel volmaakt was de beschrijving toch niet. Er ontbrak namelijk een blik op den rotstuin, die een zoo in alle opzichten belangrijk deel van de verzorgde gaarde uitmaakt en wellicht de grootste, stellig een van de belangrijkste van dezen aard in ons land is. Nu heb ik het voorrecht, te behooren tot de vrienden der bezitters, tevens bewoners, van het ongemeen schoone huis; dikwijls heb ik het genoegen eenige uren van hunne gastvrijheid te genieten, en aldus is het, dat ik het buiten goed ken, óók het park, óók den rotstuin, welken te beschrijven mij een genoegen is, een afspiegeling van de vreugde, die het aanschouwen in de werkelijkheid mij zoo menigmaal heeft verschaft. ☼ Indien ik mij niet bedrieg, dan heeft het kweken en houden van bergen alpenplanten in daarvoor bijzonderlijk geschikten grond en in een zooveel mogelijk de natuurlijke nabij komende omgeving, in Engeland zijn oorsprong gevonden. Waarschijnlijk is de eerste rotstuin geweest die, welke door Sir Joseph Banks ongeveer 1770 ingericht werd in de *Apothecaries Garden*, een soort van „artsenijhof”, in de Londensche voorstad Chelsea. De tuin bestaat nog steeds, doch heet tegenwoordig de *Physic Garden*. Ik heb hem nooit bezocht en weet dus niet, of hij nog de oude *rockery* herbergt. Doch in elk geval kan gezegd worden, dat de alpentuin in Chelsea werd geboren.

1] Dit artikel werd geplaatst in de nrs. 49—51 van den vorigen jaargang. Van deze gelegenheid maken wij gebruik om alsnog te vermelden, dat de verhooging van den uitbouw aan den achtergevel van bedoeld landhuis en de serre aan dien gevel niet door den oorspronkelijken ontwerper, den heer B. J. Ouëndag, zijn uitgevoerd. Red.

Of hij in Engeland spoedig navolging vond, is mij onbekend. Doch heden ten dage is er in dat land geen tuin van eenige beteekenis, waarin een *rockery* ontbreekt. Het groote en goede voorbeeld vindt men in de *Royal Botanical Gardens* te Kew en het zal den meesten lezers van dit blad wel bekend zijn. ☼ Ook op het vasteland, vooral in Nederland, heeft men in de laatste jaren veel werk van rotstuinen gemaakt. Geen wonder ook. Want er is eigenlijk niets, dat zoo heerlijk natuurlijk en tevens zoo decoratief werkt. De stapeling der gesteenten, waarover kruipende en zode-vormende planten, waartusschen de fraaie gewassen met hunne lieve, helder-kleurige bloemen grillig en spontaan groeien, staan, kruipen, slingeren, klimmen, is altijd mooi en levert vooral in voorjaar en vroegen zomer een verrukkelijken aanblik, die door geen enkelen anderen vorm van tuinkunst geëvenaard wordt. ☼ Alom in den lande treft men nu de rotstuinen aan — van enkele steenen, met wat *Arabis*, *Armeria* en *Aubrietia* (de alliteratie is onopzettelijk) af, tot wijdschen, van glooiingen, waterpartijen, oude muren, decoratieve banken en gezellige zitjes voorzienen aanleg toe. Tot de laatste behoort de *rockery* van het meergenoemde landhuis. ☼ Het huis staat in een onzer zandstreken op den top van een terrein-plooi, zoodat de breede, wijd-uitliggende tuin zachtken naar den zonnkant glooit. De zuidelijkste terrein-strook, voorheen een zandige akker, is het, die tot rotstuin omgemaakt werd. Over groote lengte werd een diepe uitgraving gemaakt, op welker bodem de waterpartij aangelegd werd. Het aldus verkregen zand werd opgehoopt tot hellingen en boven alles uitsteekt (de familie spreekt van den *Mont Blanc*) en uitzicht biedt over den geheelen aanleg, welks ontwerpster er in geslaagd is de groepeerings zoodanig te maken, dat de indruk van gekunsteldheid volkomen vermeden is, terwijl er toch geen poging tot natuur-nabootsing te bespeuren



Foto C. Steenbergh.

## EEN ROTSTUIN. LANGS HET OUDE MUURTJE.

valt. ☞ Aan de noordzijde is een muur gebouwd, die als het ware de beschoeiing van den hooger gelegen parktuin vormt. Hij is van ouden baksteen opgemetseld en ongevoegd gelaten. Hier en daar valt een cascade van bloemen over den top en tusschen de ongelijke, verweerde, alle schakeeringen van steenrood vertoonende brikken groeien velerlei bloemrijke planten, die zich in en aan oude muren thuis en op hun gemak gevoelen. Ik zag er *Aubrietia*, *Arabis*, *Helianthemum*, *Cerastium*, *Alyssum*, *Dianthus caesius*, *Campanula garganica*, *Veronica*, *Sedums*, *Semprevivums* en *Arenaria montana*, alsmede eenige *Saxifraga*-soorten en *Thymus lanuginosus*. ☞ Langs den muur, waarin nissen met ingemetselde steenen banken, loopt een pad, dat langs een breeden, rotsachtigen border voert. Hier, evenals op de hellingen van de waterpartij, heeft men slechts op enkele plekken eigenlijke rotsgroepen gemaakt, d.w.z. stapelingen van steenen, de ruimten opgevuld met leem- en kalkachtigen grond, in welken de wortels der planten doordringen, die daar dus staan als in de natuur, in het bergland. Op den border en de taluds heeft men de steenen op den bodem neergelegd, hier tegen elkander aan, ginds los van elkander, zoodat de planten wel tusschen en om de steenen, doch in den tuingrond geworteld staan. De steenen zijn zwerfkeien uit de nabij gelegen heide, of Limburgsche kalksteen, die, oorspronkelijk heldergeel, spoedig tot velerlei schakeeringen verweert en ook een door allerlei korst- en andere mossen geliefden voedingsbodan vormt, zoodat hij het tusschen de planten heel mooi doet. ☞ Ongeveer het geheele legioen der alpenplanten is, nevens vele andere, hier tot den werkelijken dienst opgeroepen. Groot en klein, staand en kruipend, een-, tweejarig en vast, bol en knol, kruid, heester en boom, groenblijvend en bladverliezend, alles heeft zijn contingent moeten leveren aan dit leger der schoonheid. Opnoemen alles wat er staat? Het is niet mogelijk; het zou een catalogus worden. Langs de toegangspaden rijen zich de lorken (*Larix Europaeus*), de alpenboomen bij uitnemendheid. Hier en daar spreidt de *Cotoneaster* (de beschrijver van huis en tuin sprak verkeerdelijk van „cotignaster”) zich tusschen de steenbanken uit. Een heerlijkheid van kleuren is het overal tusschen, om en over de norsche brokken Noorsch graniet en de zachte blokken uit de Limburgsche

mergel-heuvels, een coloristische symphonie, heterogeen en harmonisch tegelijk. Daar wemelt het geel van *Adonis vernalis*, *Alyssum saxatile*, *Cheirantus alpinus*, *Ranunculus*, *Sedum*, *Linum flavum* en *Saxifraga airoides*, met het rood van *Dianthus*, *Phlox reptans*, *Sedum Sieboldii*, *Silene Hookeri*, *Aubrietia Moerheimi* en *Lychnis alpina*, het blauw van *Campanula Stansfieldi*, *Veronia rupestris*, *Lythospermum prostratum* en *Gentiana acaulis*, met het wit van *Arabis*, *Achillea*, *Dryas octopetala*, *Leontopodium alpinum* en *Saxifraga longifolia*, en daartusschen de talloze schakeeringen van zilverwit, rose, mauve en purper — een feest voor de oogen, een verrukking voor de ziel. ☞ Diep en vredig ligt de waterpartij tusschen de heuveltjes en de glooiingen. Aan de oppervlakte vele waterplanten, de witte waterlelie (*Nymphaea alba*), de gele plomp (*Nuphar lutea*), het fijne pijlkruid (*Sagittaria sagittifolia*). Langs de oevers de gele lisch (*Iris pseudo-acorus*), de dotter (*Caltha palustris*), de moeras-vergeet-mij-niet (*Myosotis palustris*), de in twee elementen levende veelknoop (*Polygonum amphibium*) en veel meer van wat er alzoo in drassigen bodem groeit, gedijt en bloeit. ☞ Het is, alles tezamen, een wonder van intieme, natuurlijke schoonheid. Doch wie er rond-dwaalt (dat kan men er, zoo groot is deze *rockery*) wordt vooral getroffen door een andere schoonheid, door die van de liefde voor de natuur en hare liefvallige kinderen, welke hun



Foto C. Steenbergh.

## EEN ROTSTUIN. BEGROEIDE ROTS.



HET SLOT VAN VERSAILLES. FRONT.

bezielt, die dezen rotstun aanlegden en onderhouden. De zachte, vlijtige hand der *châtelaine*, die hier niet slechts gebiedt, doch zelve koestert, verzorgt en werkt, houdt deze schoonheid in stand, vergroot en verhoogt haar steeds. Zij drukt den stempel van persoonlijke, door liefde bewogen toewijding op het verrukkelijke oord, dat aldus een hof van bekoring, rust en zielevrede geworden is. HENRI POLAK.

### Paleizen en kasteelen om Parijs.

DE koninkrijken raken langzamerhand uit de wereld en uit den tijd: Duitschland, Rusland, Oostenrijk kunnen ervan meespreken. En meer dan deze landen weet Frankrijk wat 't wil zeggen, als de koning heengaat en de president binnenkomt, als de vorstelijke woningen eigendom van den staat worden, niet om er het democratische staatshoofd de plaats van den vroegeren soeverein te doen innemen, maar om ze piëteitvol te handhaven als een soort museum waar vreemdeling en landgenoot voorbijgegangene glorie kunnen huldigen. Vooral de Franschman is sterk in deze piëteitsbeoefening: de Zondagen, wanneer oneindige stoeten Parijzenaars optrekken naar Versailles en Malmaison, naar Fontainebleau en naar Rambouillet, getuigen van deze nimmer stervende vereering van alles wat glorieus en weelderig, van alles wat bewonderenswaardig en imponeerend is. Er is misschien geen land waar het koningschap zoo onmiddellijk in samenhang is met het volk zelve, waar eenzelfde geest alles en alles doordrong. Zien we niet in de eenvoudigste burgerhuizen echte of geïmiterde Lodewijk XVI salons, dus juist de weerspiegeling van den tijd, toen het koningschap op het punt stond dien samenhang te verliezen? Als wil men nog het allerlaatste restje van koninklijken glans voor het nageslacht behouden. En zien we

niet in talloze openbare gebouwen handhaving of nabootsing van de stijlen, door de kunstenaars onder invloed van de macht en den rijkdom der monarchen geschapen? In en om Parijs, nergens ontkomt men aan het koningschap: overal zien we de sporen van een heerschappij, die haar schoonheids- en weeldezin op de meeste verschillende wijzen, uitte, naar waarde geschat door de lastgevers, naar waarde ook vereerd door de tegenwoordige nakomelingen die zich democraten noemen. Heel een kring van paleizen, waarvan de wedergade nauwelijks is te vinden, omringt de metropool, getuigend van vorstelijke grootheid niet alleen, maar zich tevens handhavend als even zoovele cultuurmonumenten. We zien er de opkomst, den bloei, het verval, den ondergang der koningshuizen, die Frankrijk vaak materiele ellende brachten, weinig bedacht als ze waren voor het waarlijke heil van hun volk, voor den koning weinig meer dan de lijfeigenen der middeleeuwen. Maar geen vorst van Frankrijk, vooral de Valois en de Bourbons, die geen belang stelde in de schoone kunsten, die niet op allerlei wijze de kunstenaars gelegenheid gaf zijn krachten te ontplooiën. Zie Versailles, de Trianons, Fontainebleau, Malmaison, Rambouillet, Pierrefonds, om slechts lukraak aan te wijzen: ze laten zien het meesterschap der bouwmeesters van vele eeuwen, ze laten zien de vastheid van hand, het zuivere schoonheidsbegrip der beeldhouwers, de verfijning en deforschheid der schilders, die allen zich gaven aan de verheerlijking van den vorst bij de genade Gods. Nergens zoozeer komen we onder den indruk van de onontkoombare macht en glorie van den Franschen monarch als te

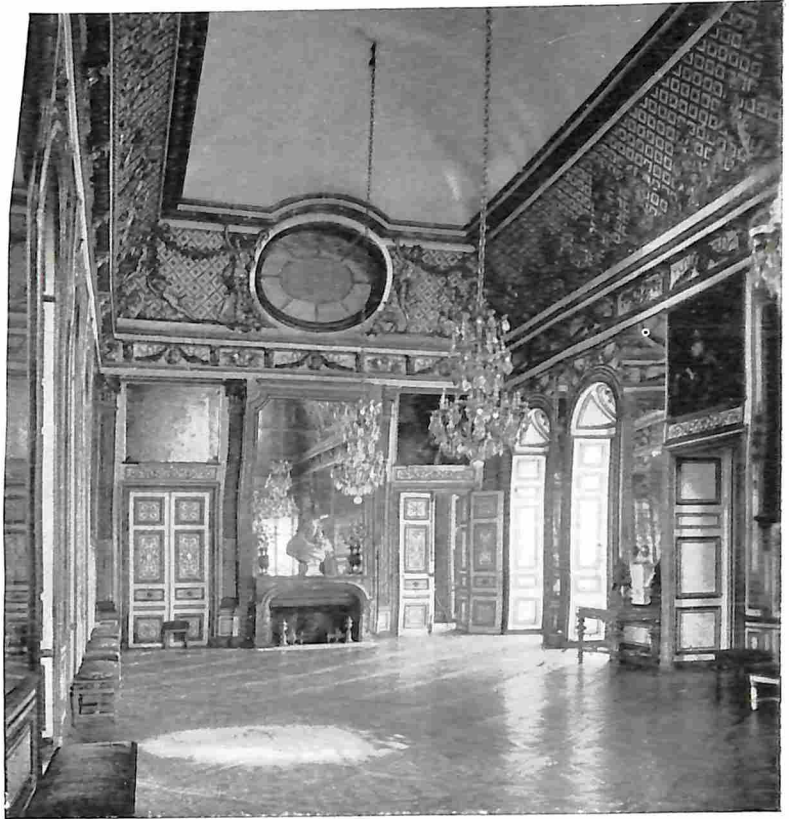
#### VERSAILLES,

het centrum van heel deze paleizen-reeks, bijna zelfs het geografisch centrum, van Parijs uit beschouwd. 't Is of vandaar stralen worden uitgezonden naar Fontainebleau en Rambouillet, naar Chantilly en Pierrefonds. En toch, reeds honderden jaren vóór het koninklijk paleis te Versailles werd gebouwd bood Fontainebleau bescherming aan Philips Augustus en den Heiligen Lodewijk, aan Diane de Poitiers en Gabrielle d'Estrées, de koninklijke minnaressen. Maar daar is dat ik-en-weet-niet-wat in de sfeer van Versailles, waar de tuinen in de allereerste plaats den bezoeker, zich gansch en al gevend aan de bekoring van het verleden, onttrekken aan de werkelijkheid. Toen Madame de Sévigné de Galerie des Glaces had gezien, schreef ze aan haar dochter, Madame de Grignan: „Cette sorte de royale beauté est unique dans le monde”. Inderdaad, nóg is voor ons, voor wie de wonderen der wereld zich eindeloos schijnen uit te breiden, Versailles steeds een der verbijsterendste, een wonder, dat onze verbeelding, in het leven van alledag ondergaande en schijnbaar verdwenen, weer wekt en de tuinen en paleizen voor onzen geest bevolkt met de schitterende majestueuze pracht van den Zonnekoning en zijn hof. Het paleis werd bijna een tempel, waar een eeredienst wordt gehouden, eeuwig



VERSAILLES. „LES BAINS D'APOLLON”.

en oneindig toegewijd voor den vorst, die Frankrijk voor de eerste maal in waarheid tot één staatsverband maakte. Versailles is het grootsche symbool van het werk, door Richelieu begonnen, door Lodewijk XIV voltooid. Alles is er met elkaar in harmonie, de gevels der paleizen, de lanen en de parterres, de beeldhouwwerken en het oeuvre der schilders, alles getuigt van eenheid en rust, van majesteit en evenwicht. Kleuren en lijnen harmonieeren met elkaar in eenzelfde rythme, langzaam en statig. ☒ Wanneer zal in onzen tijd het paleis verrijzen, zoo volkomen de machtige uitdrukking van zijn tijd, een paleis, dat dan aan andere oorzaken zijn ontstaan zal te danken hebben. Immers, menschelijke ijdelheid en koningstrots deden het Versaillaansch paleis geboren worden. Tevoren stond om den Cour de marbre, het kleine voorplein, zich aansluitende bij den onmetelijken Cour royale, een klein jachtslot, door Lodewijk XIII gebouwd, geheel van rooden baksteen opgetrokken. Een oude prent laat zien hoe de vorm min of meer overeenkomt met het tegenwoordige paleis, al zijn de gevels en ook veel van de constructie geheel veranderd. ☒ Het jachtslot van Lodewijk XIII verhief zich echter niet op de plaats, waar eens het feudale kasteel stond, waaraan het dorpje Versailles zijn cijns verschuldigd was. In den loop der eeuwen groeide dit dorpje tot een groote stad met ruim 60.000 inwoners, toen lag het verscholen tusschen akkers, wildrijke bosschen en moerassen. Het was de overvloedige jacht, die Lodewijk XIII, een gepassioneerde jager, van Saint-Germain, waar hij verblijf hield, naar Versailles bracht. In 1627 werd het jachtslot gebouwd door den architect Le Roy. Lodewijk XIV speelde als kind op den Cour de marbre, vermaakte zich met de zeldzame vogels volgens de mode van die dagen in groote vergulde volières rondom de plaats gezet. Maar later, aan de regeering gekomen, bezocht hij 't pas weer in 1660, kort na zijn huwelijk met Maria Theresia. Waarschijnlijk zou hij 't kasteeltje onveranderd hebben behouden, als niet jalouzie hem ertoe had gebracht een omwenteling te weeg te brengen in Versailles' bescheiden en rustig bestaan. Reeds geruimen tijd had Nicolaas Fouquet, superintendent van den koning, die optrad als kunstbeschermer (onder zijn vrienden bevonden zich La Fontaine, Madame de Sévigné, Mademoiselle de Scudéri) alles gedaan om den koning in weelde te overtreffen. Hij ontzag zich niet als opperintendant, zonder eenig gewetensbezwaar uit 's lands schatkist te putten. Zoo gaf hij 9 miljoen uit voor zijn kasteel te Vaux, waar hij schitterende feesten gaf. Ook in de Augustusmaand van het jaar 1661, toen de koning en zijn moeder de uitnoodiging hadden aangenomen om Fouquet met hun tegenwoordigheid te vereeren. Reeds werd Lodewijk XIV geprikkeld door het trotsche devies van Fouquet, dat overal was aangebracht: „quo non ascendam?” (Hoe hoog zal ik niet stijgen?”); maar meer dan dit, meer dan de koninklijke pracht, welke tentoongespreid werd, verbitterde hem de overmoed van Fouquet, die het gewaagd had de oogen op te slaan naar Louise de La Vallière, die Lodewijk XIV liefhad en ook door hem werd verkozen boven alle vrouwen. Dit was te veel voor den vorst: 14 dagen later werd Fouquet in hechtenis genomen en tevens besloot de koning een paleis te bouwen dat Vaux overtrof in glans en heerlijkheid. Louis le Vau was Fouquet's bouwmeester geweest, Le Nôtre had de tuinen van Vaux ontworpen, Charles le Brun had plafonds en wanden met schilderijen versierd. Aanstonds verbond Lodewijk XIV deze kunstenaars in zijn dienst, van toen af was het lot van het kleine jachtslot beslist. Een paleis zou verrijzen, welks wedergade niet gevonden werd. ☒ Men begon de tuinen aan te leggen en te vergrooten. Le Nôtre, de eenvoudige tuinman, die wist dat hij in de eerste plaats kunstenaar was, niet slechts de verzorger van bloemen en planten, niet slechts de man, die schaduw voor



VERSAILLES. DE SALON DE L'OEUIL DE BOEUF.

de vermoeiden, oogverkwikking voor de terneergeslagenen moest brengen, Le Nôtre heeft heel zijn kunstenaarschap uitgeleefd in dit geometrisch-geconstrueerde aardsche paradijs, waar de kunst door menschenhanden geschapen, beelden en fonteinen gevat zijn in lijsten van groen, waar parterres en trappenreeksen, waar terrassen en vijvers elkaar in ongekende oneindigheid afwisselen. Le Nôtre, argeloos en kinderlijk, was een stylist bij uitnemendheid en de kunstenaars, die hem terzijde stonden als beeldhouwers, begrepen deze ingesteldheid, welke de ingesteldheid van Frankrijks Gouden Eeuw is geweest. Zie, hoe het Tapis Vert, 't onmetelijken groene grastapijt, neerdaalt naar 't Grand Canal, glanzend smaragd, omzoomd door het warm mosfluweel der alleëen, afgebakend door één tintelend diamantenvlak. Vlak voor ons rijst uit een trits van symmetrische bekkens Latone, de moeder van Apollo en Diana, Jupiter



VERSAILLES. DE GALERIE DES GLACES.

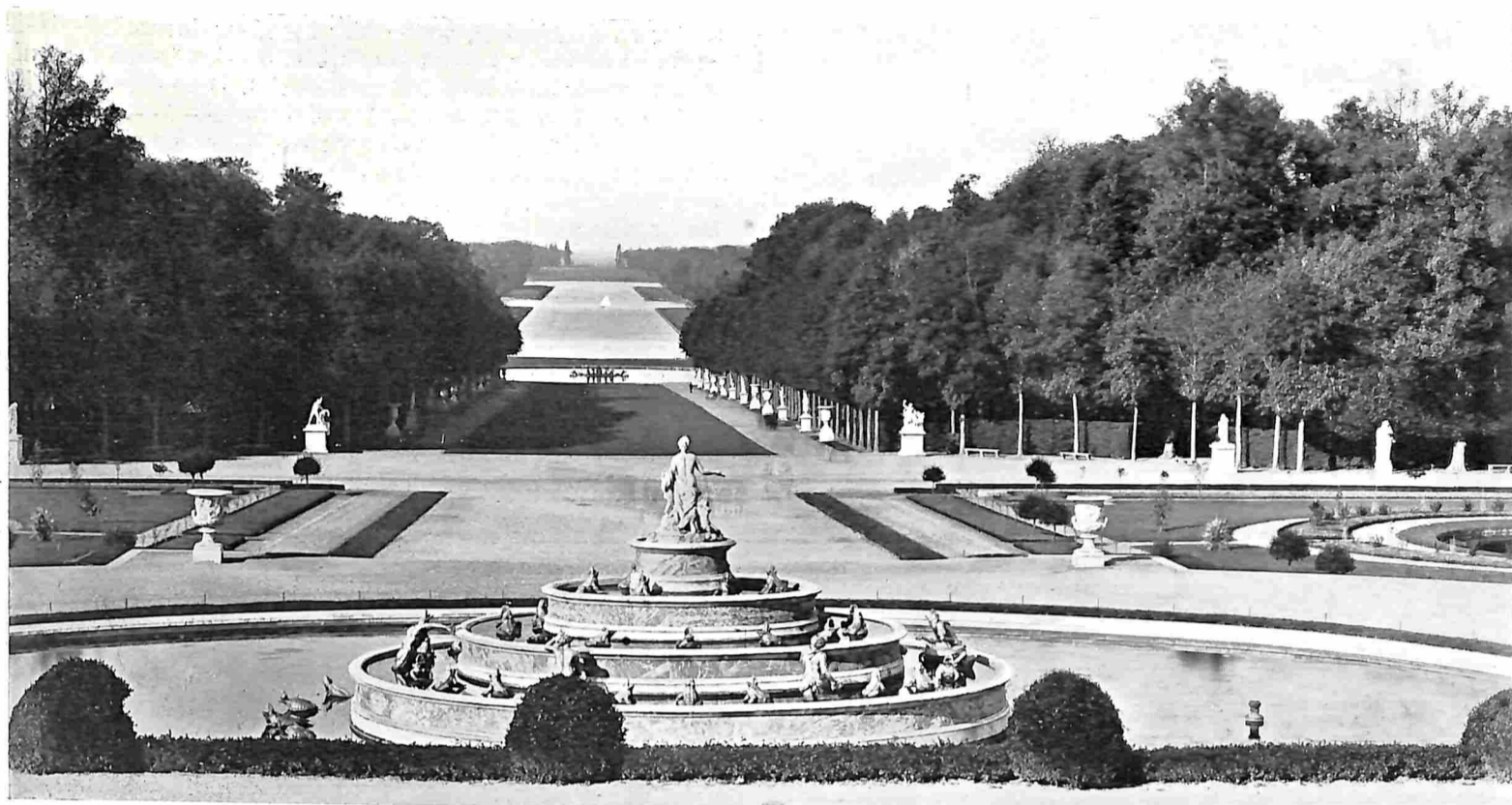


DE TUINEN VAN VERSAILLES. BASSIN D'APOLLON.

smeekend haar te beveiligen tegen den hoon haar door het volk van Lydië aangedaan; de godheid verhoort haar bede en verandert de Lydiërs in kikvorschen, hagedischen en schildpadden. Als evenzoovele waterspuwers werken ze mede aan het grandioze schouwspel, dat de waterwerken van Versailles bieden op de dagen, dat honderden en duizenden bezoekers derwaarts trekken om zich te verheugen in de wonderlijk brillante fonteinspelen. Dan, staande op het terras aan de achterzijde van het paleis, aanschouwen we telkens lager de dooreenschietende blank-tintelende stralen van Latone's fontein, van het Bassin d'Apollon, aan het einde van het Tapis Vert. Apollo's wagen stijgt uit het water, omringd door tritonen en zeemonsters: de vox populi vond een anderen naam voor het werk van den beeldhouwer Tubi. Immers uit de zijlanen gezien, lijkt 't of de wagen niet uit het water, maar uit de aarde opstijgt. „Char embourbé” (wagen die in de modder is blijven steken) noemen de dagjesmensen het sierlijk monument. ☼ Aan alle zijden vinden we figuren uit de Grieksche goden- en sagenwereld; alle goden en godinnen werden in marmer gebeiteld door Coysevox en Girardon, David d'Angers, Lespingola, Nicolas en Guillaume Coustou, Houdon, Rousseau, Warin, om slechts enkele der beeldhouwers van Lodewijk XIV te noemen. ☼ 't Is onmogelijk alles te memoreeren, wat de tuinen van Versailles bergen aan kunstschaten; nog noem ik het Bassin de Neptune, onder Lodewijk XIV door Le Nôtre en Mansart begonnen, pas in 1740 onder Lodewijk XV voltooid. De voornaamste groep van dit bekken, Neptunus en Amphitrite, werd geconcipeerd door Jacques Sigisbert-Adam, met zijn beide zonen de typische vertegenwoordigers van een tijd, die dergelijk massaal beeldhouwwerk op dezelfde wijze behandelde als étagèrekunst. ☼ Dan wenden we ons terzijde naar Les Bains d'Apollon: hoe verschilt hier de aanleg (zie de afb. op bladz. 30) van die der overige bekkens en fontein. We missen hier het gestyleerde van Le Nôtre's aanleg: terug naar de natuur, was de kreet van Rousseau, aangeheven en geadoreerd door allen, die onder Lodewijk XVI zoover mogelijk van de natuur waren afgedwaald. De kunstenaar Hubert Robert, die als al zijn tijdgenooten Rousseau's principe huldigde, ontwierp in 1776 het natuurlijkheid-imiterende en dus natuurlijkheid missende boschje, waar aan den oever van een klein moeras in een kunstmatige grot een groep van Apollo met de nymfen werd geplaatst. Het was de beeldhouwer Girardon, een der meest vooraanstaande beeldhouwers uit den tijd van Lodewijk XIV, die dezen Apollo beitelde, dezelfde kunstenaar, die ook de Roof van Proserpina in de Colonnade creëerde. De Colonnade! . . . ☼ 'n Schemerzoele Meiavond. Nauwlijks bewegen de bladeren der boomen, waartusschen blankt de marmeren rotonde, rustend op rood marmeren zuilen. Zacht en lieflijk klinkt de muziek, een zoete menuet van Lulli, zich parend aan het murmelen der waterstralen, welke in marmeren bekkens ruischen. Amoureuze muziek der kapel, door Marie Antoinette, Frankrijks ongelukkige koningin, hersteld in vroegere eer: daar was het, dat Lodewijk XIV zijn collations gaf, de

avonden, dat de tuinen een blijde toevlucht boden aan allen, die Fransche kunst dienden en liefhadden. Reeds vroeger (de Colonnade werd van 1685—1688 door Mansart gebouwd) toen het oude jachtslot nog geen plaats had gemaakt voor Lodewijks weidsche paleizen, werden luisterrijke feesten in de tuinen gegeven. En zelfs, toen de koning, in weerwil van Colberts wijs en spaarzaam beleid, toegegeven had aan den dringenden wensch van Le Vau en toen achter den bescheiden gevel aan den Cour de Marbre het Paleis begon te verrijzen, werden menigmaal openluchtvoorstellingen gegeven, nadat sierlijke amazones en hun hooggepruikte cavaliërs carroussel hadden gereden, zelfverzekerd en levensblij. Zoo geschiedde o.a. in het jaar 1668: maar reeds in 1664 hadden de Salons van den koning een aanzienlijke schare ontvangen, toen Molière en zijn acteurs er speelden zijn eigen stukken, les Fâcheux, den Tartuffe en le Mariage forcé. ☼ Was er idealer tooneelruimte denkbaar dan de wijde, weelderige zalen van dat paleis, waar twee eeuwen Fransche geschiedenis hebben geleefd, een paleis, waaraan de meerderheid der Fransche kunstenaars, die gedurende die eeuwen hebben geleefd, medewerkten? ☼ 't Was niet alleen klein menschelijke naijver op een overmoedigen rivaal, die Lodewijk XIV er toe bracht, zijn paleis te doen bouwen. Het was het besef van zijn macht, het vertrouwen in zichzelf, het inzicht in het heden en in de toekomst, dat hem, den modernen vorst van zijn tijd, deed reageeren op de benauwde somberheid van voorvaderlijke paleizen. Het natuurlijk gevormde hoogvlak was uitzonderlijk geschikt den troon van een groot koning te dragen, uitziend in wijde verten, niet belemmerend den blik door eenig beletsel. Hoog waren de zalen, waar Charles Le Brun de plafonds decoreerde, waar het licht in voor die dagen ongeloofelijke profusie binnenvalt. Voor onzen Hollandschen, zosten-eeuwschen smaak is er een teveel aan weelde en pracht, zoodat het accent wordt gelegd op het snobistische van dit Fransche koningschap, in korten tijd tot zoo grooten, heel Europa beheerscheden bloei geraakt. En toch, we ontkomen niet aan de verbijstering der verpletterende pracht van de Spiegelzaal, de onmetelijke gaanderij, door Mansart ontworpen en waarvan de bouw zes jaren vorderde (1678—1684). Zeventien hooge vensters geven uitzicht op de wijde, statig afdalende reeks van terrassen en vijvers, van boomgroepen en effen grasvlakten. Tegenover dezen vensterwand werden evenzoovele spiegels aangebracht in den hoogen wand, weerkaatsend en verveelvoudigend het binnenvallend zonnelicht. Daartusschen en tusschen de hooge vensters dragen rood-marmeren pilasters op hun gebeeldhouwde kapiteelen Le Bruns meesterwerk, het plafond, alle Fransche overwinningen der Gouden Eeuw, de macht en den kunstzin van Lodewijk XIV verheerlijkend. ☼ Het was in de Spiegelzaal, dat 28 Juni 1919 de vrede van Versailles werd geteekend, tusschen Duitschland en de Geallieerden. Het was in de meest monarchistische zaal van het monarchistische paleis van den monarch Lodewijk XIV, dat republikeinsche afgevaardigden hun handteekening plaatsten onder





DE TUINEN VAN VERSAILLES. LE TAPIS VERT.

een stuk, dat den aanvang van een nieuw, republikeinsch tijdperk in de wereldgeschiedenis beteekende. Zoo schakelen de eeuwen aaneen, in schijn nauwelijks elkaar rakend, in wezen eng verbonden.

(Wordt vervolgd).

RO VAN OVEN.

## DE LEGENDE VAN DEN TANKOEBANPRAHOE.

**N**OORDELIJK van Bandoeng de drie-vulkanengroep: Boekittoenggoel, Tankoebanprahoe, Boerangrang... hoog-blauwend boven de helle middagzonnevlakten als een vredige droom... De Tankoebanprahoe (d.i. „omgekeerde boot”) heeft aan zijn vorm dien naam te danken. Er zou, volgens 't inlandsch verhaal, waar thans die berg staat in vroeger tijden enkel een lage heuvel dam zijn geweest. — Eerst in de dagen van koningin Dewi Rarhasati werd dit anders en ontstond de Goenoeng Tankoebanprahoe. De Dewi Rarhasati regeerde over een groot deel van Djawadwipa 1). Roem, schoonheid en een jeugd die zij tot haar dood toe bewaren zou, waren haar drie levensgaven, zoo voorspelden de wijzen bij haar geboorte haren vader. En na den dood van den ouden koning, Soengging Perbenkara, volgde Dewi Rarhasati haar vader op. Het rijk verkeerde in voorspoed en de koningin was gelukkig. Totdat, weinige jaren later, één slag al haar blijdschap verwoestte: in een oogenblik van zinsverbijstering had haar zoontje, de kleine prins Sang Koeriang, zijn vader doodelijk getroffen tijdens een jachttocht in de bergen. In haar eerste opwelling van harts-tochtelijke woede sloeg de vorstin het kind op 't hoofd, verwondde het, en mishandelde het dermate, dat een der edelen, uit vrees voor erger, den prins liet ontkomen. Aan een vreemd hof werd deze grootgebracht. Evenwel, toen hij volwassen geworden was, werd 't verlangen naar zijn geboorteland zóó machtig in hem, dat hij heentrok en na veel reizens het zuiderstrand van Java bereikte. Daar hij in al die jaren niet meer den naam zijner moeder had hooren noemen, kon hij zich niet anders voorstellen, dan dat die reeds oud of mogelijk gestorven was. Dat zij die jonge en schoone vorstin, die hij weldra lief kreeg, kon zijn, kwam even weinig bij hem op als bij Dewi Rarhasati de gedachte, dat deze vreemde prins haar eigen zoon was. Want de volwassen Sang Koeriang herinnerde in niets meer aan het kind van lang geleden. De genegenheid, die de prins haar toedroeg, liet zij niet onbeantwoord en reeds werden voorbereidselen voor het huwelijksfeest getroffen en was de dag voor de plechtigheid vastgesteld, toen een oude priester die reeds lang Sang Koeriang scherp en met achterdocht had waargenomen, de koningin

mededeelde wat hij van dien vreemden prins dacht. Wilde de vorstin zich zekerheid verschaffen, zoo moest zij, wanneer de pandji 2) rustte op zijn balé-balé, tot hem komen en tusschen zijn hoofdhaar zoeken naar de litteekens die zij daar eens veroorzaakt had. Het geheele volk was verrast bij 't vernemen van de tijding dat het huwelijk van Dewi Rarhasati niet geschieden zou, en Sang Koeriang smeekte haar tevergeefs dat zij dien priester niet zou gelooven. Hij overstelpte haar met geschenken, hopende op die wijze haar gezindheid te kunnen verzachten, maar de koningin bleef weigeren. Eindelijk, daar hij zich niet liet afschrikken door haar standvastigheid, antwoordde zij, dat, zoo hij in staat zou blijken binnen één nacht de vlakte van Bandoeng in een meer te veranderen en in denzelfden tijd een bark te doen bouwen, zóó groot, dat zij met veel gevolg daarin op het nieuwe meer zou kunnen gaan spelevaren, zij toe zou stemmen in 't huwelijk. Hoewel deze voorwaarde onmogelijk scheen te vervullen, begon Sang Koeriang Noordwestelijk, waar de Tjitaroem de vlakte van Bandoeng verlaat, gaf hij bevel een dam op te werpen; zelf hield hij toezicht op het bouwen van 't schip. Reeds is alles bijna voltooid en 't water plast en kabbelt — stijgt al hooger en hooger — dan ziet Sang Koeriang een rossigen gloed schitteren, ginds waar de bergen zijn. Dien gloed, afkomstig uit het paleis, houdt hij voor den naderenden morgen. En meenende dat de dageraad 't onafgemaakte werk zou komen beschijnen, liet hij ophouden — ging heen van daar, om zijn dood in de golven te vinden. In woeste ontzetting over dat waar zij zich als de oorzaak van beschouwde, besloot Dewi Rarhasati hem te gaan zoeken en verliet haar paleis. De bark werd los gemaakt van den oever en dreef het pas ontstane meer op. Er verhief zich een machtige, alles meesleepende storm: het vaartuig werd op het noorderheuvel land geworpen, de kiel naar boven — en veranderde in een berg — dien men den naam van Tankoebanprahoe gaf. En — zoo eindigt het verhaal — na vele jaren brak de kracht van het water de dammen: de Tjitaroem herkreë langzamerhand zijn ouden loop — en het meer werd weer vlakte als voorheen: de vlakte van Bandoeng... A. W.

1) Djawadwipa = giesteland, de oude naam voor Java.

2) pandji = prins.

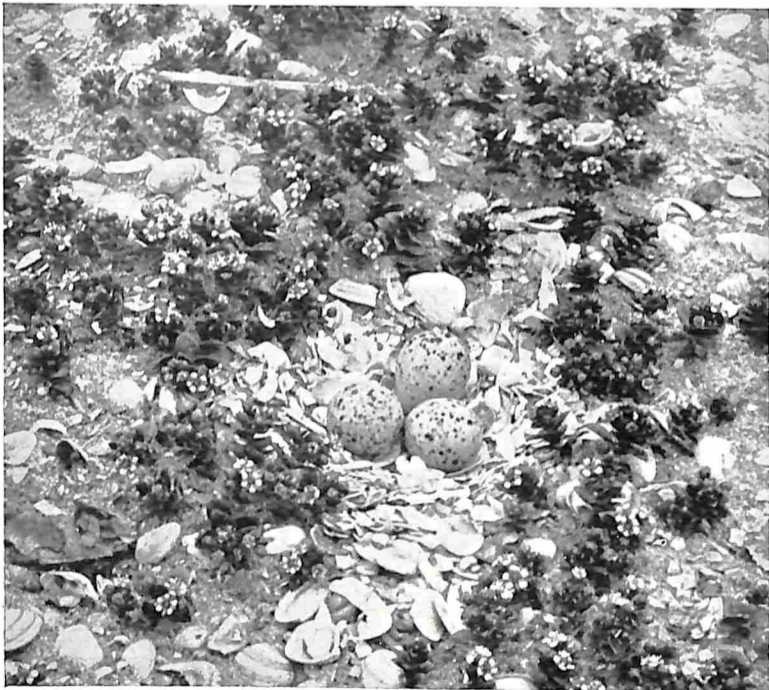
## EEN ZELDZAME BROEDER.

**W**AAR... de Noord-Zee, vriendelijk bruisend, Neerland's smalle kust begroet — dat vriendelijke laat intusschen wel eens wat te wenschen over, doch wie zal er den dichter Louwerse hard over vallen? — daar is tevens ons land mede het rijk der vogelen. Zoowel in trektijd en winter, wanneer een



EIEREN VAN DEN KLEINEN STRANDPLEVIER.

ontstellende massa gevederde bezoekers op 't strand of in de duinen neerstrijkt om voor korten duur uit te blazen of, voor een klein deel, met een gering aantal van onze inlandsche vogels hier de barre wintermaanden overblijft, als in lente en zomer, wanneer duizenden hier komen broeden. Natuurlijk zijn ons duin- en zeestrand niet overal even druk door hen bezocht, want vooral voor den broedvogel geldt in de aller-eerste plaats, dat hij door de menschen zoo min mogelijk gestoord wordt, waaraan op 't gewone Noord-Zeestrand nu niet zoo gemakkelijk te voldoen is. Maar op de Zeeuwsche-, Noord-Hollandsche- en Friesche eilanden gaat dat wel beter, vooral ook doordat 't toezicht houden daar gemakkelijker is. Hier vindt men dan ook gedurende 't broedseizoen vaak kolonies van honderden, ja soms duizenden van sommige broedvogels bijeen. Uit den aard der zaak treft men natuurlijk weer andere, welke slechts in gering aantal hier broeden. Vrij zeker is de *kleine-plevier* hier wel de zeldzaamste broeder (dat de *kleine-bonte-strandlooper* hier zou broeden, lijkt mij ten minste op zijn best twijfelachtig) en eigenlijk melden de meeste schrijvers alleen de waarschijnlijkheid ervan op de uiterwaarden der groote rivieren. Want zoo geheel vast schijnt dit nog niet eens te staan. ☒ Het is daarom wel als een groote bijzonderheid aan te merken, dat 't aan een paar van mijn kennissen gelukt is in Juni van dit jaar (1924) haar broedsel op het eiland Hoek van Holland aan te treffen en fotografisch vast te leggen. De *kleine-plevier* vormt met de *bontbek-* en de *strandplevier* de eenige met plevier aangeduide vogels (tot deze familie behooren o.a. ook nog de schol-



EIEREN VAN DEN BONTBEKPLEVIER.

ekster en de kieviet), welke hier broeden; de morinel-plevier en de goudplevier komen hier alleen op den trek voor (misschien broedt de laatste wel op de hei?). Deze drie vogeltjes, welke onderling niet zoo heel veel verschillen — de *bontbek* heeft een zwart befje en is de grootste, haar snavel en pootjes zijn rood (snavelpunt is zwart), de *strandplevier*, welke 't meest voorkomt, heeft zwarte pootjes en snavel, de *kleine-plevier* gele pootjes en een zwart snavel — zijn die aller-aardigste diertjes, welke zóó snel over 't strand kunnen rennen dat men hun pootjes niet meer ziet bewegen en 't wel lijkt, alsof de wind hen voortschuift. Van de meeste *strandloopers* zijn zij al dadelijk te onderkennen, doordat hun geheele onderzijde wit is. Trouwens, zij zijn *zomervogels*, terwijl de *strandloopers* bij ons niet broeden. Het legsel van de *bontbekplevier* bestaat meestal uit 4 volgevekte en gekraaste eieren, het veel minder zeldzame van de *strandplevier* uit 3. Dat van de *kleine-plevier* geeft hier weer een 4-tal te zien. Altijd liggen de eieren op een grondlaag van in een kuiltje bijeengegaarde schelpen; vaak gedeeltelijk onder zand bedolven. BATO.

### Doornburgh — de Chaves.

☒ Een onzer lezers schrijft ons, dat *Chave* inderdaad het Portugeesche woord voor sleutel is, maar dat de naam van den vroegeren bewoner van Doornburgh *de Chaves* toch ongetwijfeld ontleend is aan het plaatsje Chaves aan Portugal's noordgrens vanwaar hij afkomstig zal zijn geweest.

### ADELBODEN.

☒ Van Frutige (aan den Bern—Lötschberg—Simplon spoorweg) bereikt men door het Ergstliger-dal het plaatsje Adelboden, hetwelk vooral als wintersportplaats veel wordt bezocht. Vóór op onze afbeelding op bladz. 35 ziet men het oude dorp met zijn boerenwoningen, gelegen om het ouderwetsche tufsteen kerkje, welks torentje het middelpunt vormt van het schitterend winterdecor, op bladz. 36 afgebeeld. Meer en meer verdwijnen de oude huisjes, om plaats te maken voor statige hotels. ☒ Een geliefkoosde wandeling is een tocht naar den Wildstrubel (3253 Meter), welke berg met den Grossen Löner (3045 Meter) het liefelijke en tegelijk majestueuse landschapsbeeld van Adelboden beheerscht. Beide toppen zijn op de groote afbeelding op bladz. 35 zichtbaar, die een goeden indruk geeft van de schitterende ligging der plaats.

### ALS DE VRIJHEID WENKT

door H. E. KUYLMAN.

3) **E**N om dat alles zweefde een lieflijke muziek. Er was geen instrument, dat hier zweeg, en toch klonk het geheel harmonisch en zonder eenigen wanklank. ☒ Bij en hommel, vogel en lentewindje zongen tesaamen in het groot concert, dat Moeder natuur heden gaf en toen trok de bergeend met haar kinderen westwaarts, naar de roepende zee, naar den noodenden rietvijver, waar het leven nooit sterft en de oude rietstengels zich buigen naar de jonge opschietende halmen, die de plaats der ouden zullen innemen. ☒ Boven den stoet zweeft het mannetje; en zoo als de ster uit het Oosten de wijzen den weg wees, die ze moesten gaan, zoo voert de leider het vrouwtje en kroost zonder omwegen naar den zeeoever en zóó vol vertrouwen geven zij zich aan zijne leiding over, dat zij liever elke hinderpaal zullen trachten te overwinnen, dan ook maar iets af te wijken van den aangegeven weg. De eenden trekken snel verder; waar geen beken of slooten zijn loopen zij. Door het lange gras sluipt in gebukte houding het vrouwtje vooraan, zoekt dekking achter elke verhooging, kruipt door een greppel langs den akker, worstelt door de kruipende braamstruiken en voelt zich pas veilig, als zij ten laatste een haag elzenhout heeft bereikt, waar het mannetje reeds is neergestreken en het gezelschap een oogenblik rusten gunt. ☒ Onderzoekend gaat het oog der moeder over de kinderen en eerst als zij ziet dat het aantal aanwezig is, is zij tevreden en roept zij ze onder hare verwarmende vleugels. En dan gaat 't weer verder tot de snelvlietende beek, die evenals zij, met blij gezang, naar zee trekt. Holder de bolder werpen de jonge eendjes zich in het nat en drinken met smakkend geluid het heerlijke water, loopen als 't ware over het oppervlak, kruipen in hoeken en gaten om voedsel te vinden en zien niet, hoe een paar vurige oogen hen beloenen, hoe vol ingehouden begeerte de rat hen belaagt. ☒ Steeds volgt zij

het gezelschap, hopen, dat een der kinderen bij zijn zoeken naar voedsel, zal achterblijven. Dan zal zij den aanval durven wagen, want de moeder is dan verre om te helpen en vóór deze ter plaatse is, zal de rat haar prooi naar het hol in den wal gesleept hebben, waar de kinderen op voedsel wachten. 't Zal eens eene afwisseling zijn in den maaltijd, die den laatsten tijd steeds bestond uit de sappige stengels van het riet, dat in een der zijsloten weelderig groeit. ☞ Juist toen een der door haar onder water afgeknaagde halmen als een dobber naar boven schoot, had zij het roepen van de moeder-eend gehoord, zich oogenblikkelijk onder den kant verborgen en gezien, dat hier wat lekkers te vangen was. Toch was dit tijdstip tot handelen nog niet aangebroken, want hoe dapper ook in 't aanvallen, durft ze, zelf moeder zijnde, de woede eener moeder niet trotseeren. Zij vreest dien opgebogen snavel en die sterke wieden en niet het minst den moed van eene moeder als zij een harer kinderen in gevaar weet. Geruischloos sluipt zij over wal en kant, begeeft zich nu en dan te water, duikt onder als de scherpe oogen van de eend over de beek spieden, en als om de bocht de oude met een aantal jongen verdwijnen en een der kinderen een weinig is achtergebleven, waagt zij den aanval, grijpt, onder water duikend, het jong bij een der pootjes en trekt het mede naar den kant om het daar sneller te kunnen ontvoeren. Schel klinkt het gepiep van het jonge eendje over het water en klapwiekend komt de moeder aangesneld om haar kind te verdedigen. De rat heeft inmiddels haar prooi op den wal getrokken, haar greep vervat en rent nu zoo snel mogelijk naar het hol onder den elzenstronk. Zwakjes klinkt nu en dan nog de doodscreet van het eendje maar toch luide genoeg om de oude eend



ADELBODEN. DE HUT OP DEN WILDSTRUBEL.

den weg te wijzen. Ook zij is op den kant gesprongen en den hals even rekkend boven de begroeiing van den wal, ziet zij den vijand en heeft op haar lange pooten gelijk met dezen den ingang van de woning bereikt. ☞ De rat laat zich van den kant glijden, om door het water haar hol te bereiken, doch de eend valt als een blok op haar neer en zoo onstuimig en woest slaat zij met haar vleugels dat de rat haar prooi even moet loslaten en op zijde springt. Toch wil zij de buit niet dadelijk prijs geven en als het doodelijk gewonde eendje tracht op den kant te kruipen, vliegt de rat als een bliksemstraal er op af, grijpt toe, doch voelt zich dan op denzelfden stond in den hals gegrepen, weer losgelaten, weer aangegrepen, heen en weer geschud met zulk een woestheid, dat zij er bijna flauw van wordt. Dan laat de eend haar weder los en vóór



ADELBODEN MET WILDSTRUBEL EN GROSZEN LOHNER.

de rat zich naar haar hol kan terugtrekken, striemt de vleugel van de eend met zulk een kracht op haar kop, dat zij duizelig heen en weder zwaait, onzeker in haar handelingen het hol voorbij zwemt en onder den kant eene schuilplaats tracht te vinden. Doch ook hier vindt de eend haar en nogmaals grijpt de sterke snavel haar vast, slaat haar tegen een over de beek hangenden tak, en drukt haar ten laatste in den modder, waar het laatste greintje leven verstikt, zoodat 't niet lang duurt of slap hangt het lichaam van de rat in den bek van de eend, die haar nu vol walging wegwerpt. ☼ Even glijdt haar blik over het stervend kind, doch als het angstig gepiep van de anderen haar oor bereikt snelt ze weg naar de plaats, waar haar zorgen het meest noodig zijn. — In het holletje onder den elzenstronk wachten ten doode opgeschreven een vijftal kinderen op moeder, die echter nimmer zal wederkeeren... ☼ Na het gevecht met de rat trekken de eenden snel verder. De ouders zullen niet eerder gerust zijn tot zij de zee bereikt hebben. Daar kunnen zij den omtrek beter bespieden, en kan het gevaar niet zoo gemakkelijk hen

overvallen. De vlakke weilanden bieden weinig gelegenheid voor hunne vijanden om zich te verschuilen, terwijl zij zich zelf tusschen het dichte riet kunnen verbergen voor den loerenden dood, die onhoorbaar komt aanzweven. Toch is de afstand nog ver, en aan de kinderen moet nog de noodige rust gegund worden, willen zij op hun zwakke pootjes er de reis goed afbrengen. ☼ In het heldere nat schieten nijdige stekelbaarsjes, vuurroode mannetjes met blauwen rug, zevenstekeltjes met gestreepte huid, als kleine snoekjes, flitsen van links naar rechts, laten zich meevoeren met den snelvlietenden stroom, terwijl de dotterbloem haar wijd geopende kelken laat weerspiegelen en haar groote ronde bladeren op het water laat wiegelen. Kruisemunt en kamperfoelie geuren en in den landsweg hangt de zwoele, vochtige warmte van den lentedag. ☼ En dan plotseling klinkt hoog op de blijde jubeling van kinderstemmen en het schelle gekef van een hond en zich buigend over den slootwal plukken zij handenvol bloemen, werpen ze weer weg, om dadelijk daarop weer nieuwe te plukken, om, niet beseffend hoe wreed zij daardoor de schoone schepping schenden, ook deze weg te

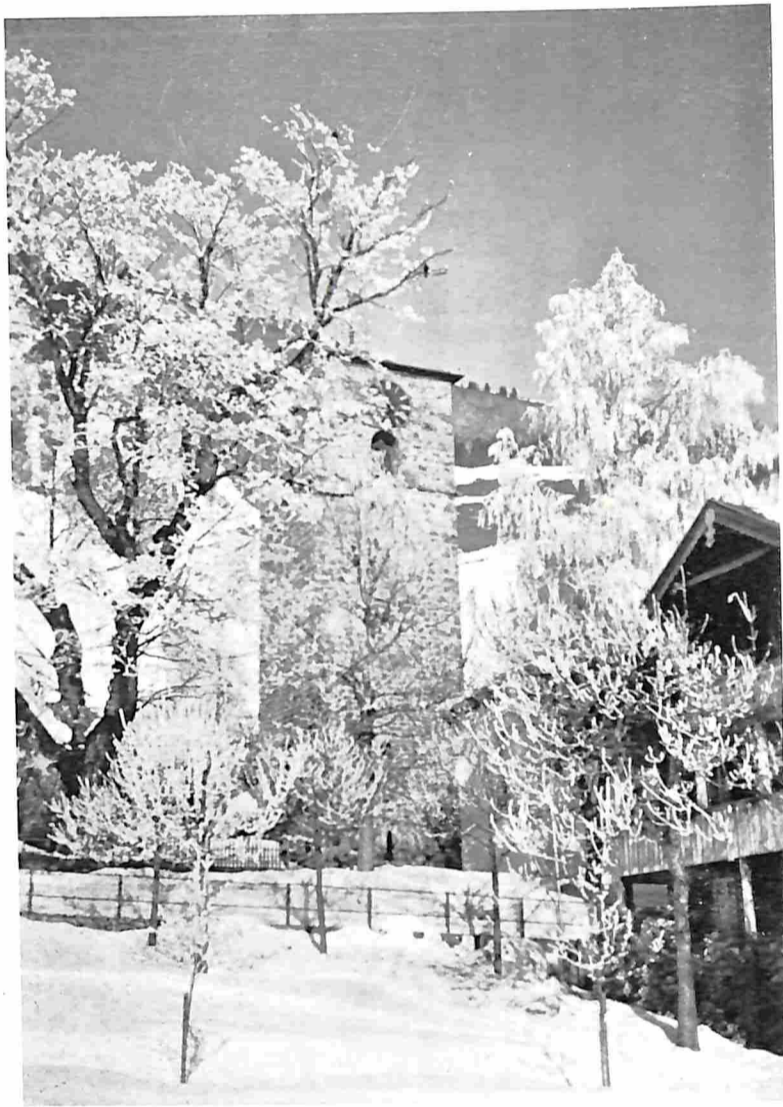
gooien, zoodat zij stervend vallen in de karresporen, waar de klagende wielen van een boerenkar ze weldra zullen verpletteren. ☼ De komst van de kinderen is zoo plotseling geweest, dat, ofschoon de moedereend haar waarschuwing reeds heeft doen hooren, haar kinderen zich niet alle hebben kunnen verbergen voor den scherp blik van den hond, die nu blaffend de aandacht van zijn medegezellen tracht te trekken. ☼ Wild duiken de eendjes onder, zwemmen onder water voort, doch zijn steeds zichtbaar in het heldere nat. De kinderen roepen elkaar en dan begint de jacht. Maar dan valt plotseling vlak voor hen de moedereend neer, fladdert op, valt weer in het karrespoor, strompelt verder alsof zij lam geschoten is en weldra laten de kinderen zich verleiden haar te vervolgen. Telkens weer denken zij haar te grijpen, maar net zooveel malen ontsnapt de eend hen juist, en als zij eindelijk de jacht opgeven en terugkeeren naar de sloot waar de jongen waren, zijn alle verdwenen en hoe zij ook zoeken, zij vinden niets en eindelijk gaan zij verder, begrijpend hoe de moedereend hen te pakken nam door hen van deze plaats weg te voeren. Als de stilte is weergekeerd, komen op

den roep van moeder de kinderen te voorschijn. Een dor eikenblad heft zich overeind en daaronder zit het bonte eendje, uit den slootwal klinkt zacht gepiep en uit de mosbegroeiing steekt een snaveltje, onder het ronde blad van een dotter beweegt een klein figuurtje en zoo gaat 't voort tot alle present zijn. ☼ Na deze ondervinding durft de eend niet zijn reis door de beek vervolgen. Ook het mannetje denkt er zoo over en met lokkend geluid voert hij het gezelschap over den aangrenzenden akker om ze langs een anderen weg naar zee te brengen. ☼ Langs den korenakker ging nu de tocht. Tusschen de nog groene stengels hing een blauw waas en als de golven der zee deinden de halmen in rijzing en daling wanneer de speelsche wind zich tusschen hen wierp. Zoete geuren stegen op van kamille en kruisemunt en aan den akkerrand rees het beschermende bosch, waar de roode nopjes van den larix teeder kleurden tusschen het lichte groen. Verlangend keek de moedereend naar de in 't Westen zich verheffende boomen, waaronder het kreupelhout eene goede schuilplaats bood. Ook kwam het haar voor, dat zij uit de

wuivende kruinen een stem hoorde, die geboren in zee, haar vertelde, dat het doel van de reis bijna bereikt was. Ook het mannetje had blijkbaar den onuitgesproken wensch van zijn vrouwtje gevoeld, want met een lokkend roepen trok het de wieden in en gleeed in glijvlucht naar het noodende bosch. Nog heeft het de aarde niet bereikt of donderend scheurt een schot de lucht en doodelijk gewond stort de leider neer. Uit het struikgewas treedt de strooper behoedzaam te voorschijn en stopt de zeldzame vangst in een zak. Speurend gaat zijn oog in 't rond of niet nog eene buit te bemachtigen is, doch alsof de aarde hen opgeslokt heeft, zijn de moeder en kinderen verdwenen en zwijgend treurt de natuur over dit ruwe verstoren van lentegeluk. ☼ Nu zij hun leider missen, zwerven de eenden doelloos rond. Wel voelt de moeder de nabijheid der zee, maar onzeker zijn hare pogingen om deze te bereiken. ☼ Door den moord aan den boschrand bevreemd geworden verder voorwaarts te trekken, tracht zij nu langs een omweg de zee te bereiken, doch dwaalt daardoor hoe langer hoe meer naar de omgeving der menschen, zoodat het trekken elk uur

gevaarlijker wordt. Juist dat beseffen van gevaar, het waarnemen van de menschelijke lucht, verdachte sporen langs de wegen, die zij gaat, ontnemen haar het zelfvertrouwen waarmede zij tot nu toe haar kinderen geleid heeft. ☼ Langzamerhand verandert de omgeving en als zij ten laatste eene beek ontmoeten en zich met den stroom een eindje laten meevoeren, bevinden zij zich, vóór zij zich daarvan bewust zijn, in een grooten tuin vol vruchtboomen en planten, bloeiende seringen en vuurroode pioenen. Ofschoon geen enkel teeken de tegenwoordigheid van menschen verraadt is de oude eend onrustig, want om haar zweeft de gehate lucht van haar vijanden. Dicht onder den wal zwemt zij met haar kinderen verder, die door het schuwe gedrag van hun moeder beangst geworden, zich tegen haar aandrukken, om bij de minste waarschuwing een schuilplaats onder den kant te zoeken. Steeds volgen zij nog de beek, als plotseling voor hen oprijst eene groote, open schuur, waardoor het water zijn loop vervolgt om aan het einde in een duiker te verdwijnen.

(Wordt vervolgd).



BIJ HET KERKJE VAN ADELBODEN.